

O DINASTIE POLITICĂ BUCOVINEANĂ: FAMILIA FLONDOR

ANA-GABRIELA DRAHTA

Studiul nostru încearcă să evidențieze calitatea unor membri ai familiei Flondor de oameni politici, marcând cu precădere scena politică bucovineană, implicându-se în acțiuni de sprijinire a românilor bucovineni, remarcându-se ca deputați, membri ai Dietei Bucovinei, punând bazele a noi partide politice ori activând în cele deja constituite, contribuind la realizarea României Mari sau îndeplinind funcții administrative. În aceste pagini se regăsesc unii dintre cei mai activi membri ai familiei Flondor în plan politic: marele proprietar funciar Gheorghe Flondor (1828–1892); primii trei fii ai acestuia: Tudor (1862–1908) – al cărui nume este cel mai des asociat cu viața muzicală a Bucovinei; Iancu (1865–1924) – cel îndreptățit a fi numit „eroul Bucovinei”; Nicu (1872–1948) – singurul dintre Flondoreni care a primit titlul nobiliar de baron (Herren); Gheorghe (1892–1976) – cel de-al doilea fiu al lui Tudor Flondor, ultimul rezident regal al Bucovinei.

Informații referitoare la tema adusă în discuție se regăsesc în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, care a republicat câteva dintre articolele dedicate lui Iancu Flondor, semnate de Grigore Nandriș, Teofil Sauciuc-Săveanu, Nicolae Iorga, Aurel Țurcan, Constantin Loghin. Amintim, de asemenea, „Revista de istorie a familiei Flondor”, publicație a Centrului de Studii Flondoriene, care are ca principal obiectiv informarea documentară cu privire la evenimente, locuri și personalități din trecutul Bucovinei. Utile s-au dovedit a fi și lucrările semnate de Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*; Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*; Ioan Cocuz, *Partidele politice românești din Bucovina. 1862–1914*. Înțelegerea evenimentelor politice din cadrul Monarhiei și repercursiunile lor asupra Bucovinei au fost facilitate de parcurgerea lucrărilor semnate de Mihai-Ștefan Ceașu.

Marele proprietar funciar român, tatăl iluștrilor Tudor, Iancu, Nicolae, dar și al lui Costache, Aglae, Ecaterina, Elena, Gheorghe a fost un membru marcant al

Analele Bucovinei, **XX**, 2 (41), p. – , București, 2013

Partidei federalist-autonomiste, apoi al celei conservatoare și al Partidului Național Român „Concordia”¹. Printre cei 29 de deputați, aleși pe o perioadă de șase ani, ai primei Diete a Bucovinei, se numără și Gheorghe Flondor (1828–1892)². Acesta a fost deputat al Corpului al doilea electoral al Curiei marii proprietăți în legislatura I (1861–1866), al Curiei comunelor rurale (Storojineț), în legislatura a IV-a (1871–1877), a V-a (1878–1883), a VI-a (1884–1889) și a VII-a (1890–1891)³. Sunt poziții din care Gheorghe Flondor activa în interesul susținerii românilor din Bucovina. În cadrul ședinței din 12 martie 1864, alături de alți deputați ai Dietei, între care îi amintim pe Eugen Hacman, Eudoxiu Hurmuzachi, Gheorghe Hurmuzachi, Alexandru Petrino, Mihai Pitei, Gheorghe Flondor a interpelat guvernul Bucovinei cu privire la folosirea limbii în Dietă. Semnatarii primesc un răspuns formal, fiind asigurați că „guvernul imperial se străduiește deja, de timp mai îndelungat, ca toți slujbașii publici și îndeosebi cei care vin în nemijlocită atingere cu partidele, să cunoască limba țării”⁴. În calitatea sa de boier autonomist, Gheorghe Flondor, împreună cu alți „buni români”, Nicolae Hurmuzachi, Iancu Zotta, Victor Stârcea, refuză să participe la inaugurarea Universității din Cernăuți, deși mai târziu au fost acuzați că au intrat „în făgașul politicii austriece”⁵.

Deși și-a dedicat viața carierei componistice și dirijorale, însufletind viața culturală românească a Bucovinei austriece, Tudor Flondor se regăsește printre membrii Camerei Deputaților a Consiliului Imperial din Viena⁶. Studiază dreptul în cadrul Universității din Cernăuți, însă, la recomandarea părinților, este nevoit să renunțe la studiile de drept și să studieze agricultura la Viena, în paralel cu preocuparea de a-și cultiva înclinația spre muzică⁷. Revenit de la studii, Tudor Flondor se stabilește la conacul din Rogojești, se îndeletnicește cu agricultura și este ales, între 1889–1905, primar la Rogojești. Nicolae Tcaciuc-Albu amintește despre încrederea pe care sătenii o aveau în Tudor Flondor, căruia i se adresau la toate necazurile lor⁸.

În urma alegerilor din septembrie 1898, în districtul electoral Siret locul baronului Eudoxiu Hurmuzachi a fost luat de Tudor Flondor, membru moderat al Partidului Național Român, ales de 63 din cei 66 de electori prezenți⁹. De

¹ Mihai-Ștefan Ceaușu, *Parlamentarism, partide și elită politică în Bucovina habsburgică*, Iași, Editura Junimea, 2004, p. 482.

² Ioan Cocuz, *Partidele politice românești din Bucovina. 1861–1914*, Suceava, Editura Cuvântul nostru, 2003, p. 143.

³ Mihai-Ștefan Ceaușu, *op. cit.*, p. 482.

⁴ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 114.

⁵ Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 156.

⁶ Mihai-Ștefan Ceaușu, *op. cit.*, p. 483.

⁷ N. Tcaciuc Albu, *Vieța și opera lui Tudor Flondor*, Cernăuți, Editura „Glasul Bucovinei”, 1934, p. 5.

⁸ Idem, *Tudor cavalier de Flondor (1862–1908)*, în „Junimea literară”, Cernăuți, anul V, nr. 9–10, 1908, p. 172.

⁹ Mihai-Ștefan Ceaușu, *op. cit.*, p. 337.

asemenea, este ales deputat, cu 88 de voturi, al Corpului al doilea electoral al Curiei marii proprietăți în legislatura a X-a (1904–1907), iar între 1902 și 1907 a fost deputat al clasei votului universal¹⁰. După cum anunța publicația „Deșteptarea” (5 mai 1901), „dl. Tudor cav. de Flondor, deputat dietal și proprietar din Rogojești, este numit de Maiestatea sa împăratul president al Consiliului pentru Cultura Țerii până la anul 1905”¹¹.

Tudor Flondor a avut patru copii din căsătoria cu Maria Ciuntu, fiica unor mari moșieri din Regatul României, originari din zona Romanului. Toți au urmat cariere prodigioase: Constantin (1889–1942) – ministru plenipotențiar și mareșal al Curții Regale; Isabela-Nectaria (1890–1985) – soprană pe marile scene ale lumii; Gheorghe (1892–1976) – deputat, senator liberal și rezident regal al Bucovinei; Florica (1897–1983) – căsătorită cu generalul Aurel Racovitza, compozitoare și membră a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România¹².

După obținerea bacalaureatului la Liceul de Stat Nr. 3 din Cernăuți, Gheorghe Flondor, pleacă, în anul 1910, la Viena pentru a urma cursurile Facultății de Drept, absolvind trei ani și susținând un examen de stat; al patrulea an îl urmează la Universitatea din Praga, de unde este mobilizat pentru a participa la Primul Război Mondial. În august 1914, Gheorghe Flondor a fost recrutat în Regimentul austriac de Dragoni nr. 14, ca soldat cu termen redus. În septembrie 1914 a fost trimis în Serbia, unde se afla regimentul său, care a fost învins, dislocat și evacuat în ianuarie 1915 pe frontul rusesc, unde sosește în martie 1915. Gheorghe Flondor rămâne pe frontul rusesc până în 1917, ajungând la gradul de sublocotenent. Pentru merite militare este decorat cu Medalia de Argint clasa I-a și a II-a, cu *Signum Laudis* și cu Crucea de Merite clasa a II-a. În primăvara anului 1917 este trimis pe frontul românesc, unde este rănit. Ajuns la spitalul din Baden, lângă Viena, rămâne în concediu în capitala Austriei până în decembrie 1917¹³. La sfârșitul concediului se reîntoarce la regimentul său de pe frontul românesc, unde rămâne până în primăvara anului 1918, când este trimis pe frontul italian. În acest moment, ajuns căpitan, a solicitat eliberarea din armată, fiind agricultor. După ce obține aprobarea de a fi lăsat la vatră pentru muncile agricole, sosește la Rogojești în primăvara anului 1918, acasă nefiind decât mama sa, Maria, care conducea treburile unei moșii aflate de patru ani în imediata apropiere a operațiunilor militare austriece și ruse¹⁴. Între timp, sub conducerea unchiului său, Iancu Flondor, Bucovina se unește

¹⁰ *Ibidem*, p. 423.

¹¹ „Deșteptarea”, Cernăuți, anul IX, nr. 30, 5 mai 1901, p. 3.

¹² Alexandru Racovitza Flondor, *Tudor cavaler de Flondor (1862–1908), cel mai mare compozitor român al Bucovinei*, în „Clopotul Bucovinei”, Cernăuți-Rădăuți, anul II, nr. 3 (9), 2006, p. 1.

¹³ Ioana Andreea-Pânzaru, Mihai Pânzaru-Bucovina, *Originea familiei Flondor*, Rădăuți, Editura Flondor, 2007, p. 7.

¹⁴ Mihai Pânzaru-Bucovina, *Gheorghe Flondor, ultimul rezident regal al Bucovinei*, Rădăuți, Editura Institutului Bucovina-Basarabia, 2000, p. 18.

cu România, în urma hotărârilor Constituantei din 27 octombrie și a Congresului din 28 noiembrie 1918. În anul 1920, în urma recomandării lui Dori Popovici, fratele său mai mare, Constantin, doctor în Drept, intră în diplomatie. În anul 1923, Gheorghe Flondor, în urma îndemnului lui Ion Nistor, intră în Partidul Național Liberal. Devine interesantă apropierea lui Ion Nistor de Gheorghe Flondor, în condițiile în care istoricul bucovinean era în conflict deschis cu Iancu Flondor din 1919. Ion Nistor reușește, pe baza unor disensiuni familiale între Iancu și cumnata sa, Maria Flondor, să creeze o breșă în familia Flondor, aducându-l în 1923 pe Gheorghe în P.N.L., an în care eroul de la Storojineț trăia încă¹⁵.

Intrarea lui Gheorghe Flondor în viața politică se soldează în 1927 cu alegerea sa ca deputat P.N.L. al județului Rădăuți, activând în cadrul Camerei până în 1929, când partidul său s-a retras. Prin căsătoria, în 1927, cu Lucia Stephanovici, fiica lui Raieton și Vera din Rarancea, averea sa sporește cu circa 280 de hectare, care se adaugă celor 120 de hectare. Gheorghe Flondor administra și pământului fratelui său, Constantin și cel al mamei sale. Astfel, în 1927 Gheorghe Flondor devine unul dintre cei mai mari proprietari de pământ din Bucovina, fapt ce-i conferă o mare putere economică, care se va translata și în plan politic.

În viața politică, Gheorghe Flondor va repurta un al doilea succes în anul 1935, când este ales senator P.N.L. în județul Rădăuți, activând în această calitate până în 1937. În anul 1938, în cadrul Frontului Renașterii Naționale, activează în calitate de consilier, iar în februarie 1939 atinge apogeul carierei sale, fiind numit rezident regal al Ținutului Suceava, funcție pe care o va deține până în septembrie 1940.

În perioada 1923–1939 ocupă și alte funcții. În 1926 este președinte al Băncii Siretului, iar în anul 1938 a fost președintele Băncii de Nord din Cernăuți. În anul 1937 a fost ales președintele Uniunii Sindicatelor pentru Exportul Animalelor, cu sediul la București, ocazie cu care a făcut călătoria în vederea deschiderii piețelor externe pentru exportul românesc de animale în Palestina, Egipt, Austria și Germania. A mai făcut parte din Sindicatul pentru producerea semințelor de sfeclă de zahăr. În două rânduri a fost președintele Camerei Agricole Rădăuți¹⁶. Gheorghe Flondor este una dintre cele mai reprezentative personalități ale Bucovinei.

Iancu Flondor a avut un rol extrem de important în păstrarea caracterului românesc al Bucovinei, provincie românească ocupată de austrieci în 1775. Acesta a contribuit în mare măsură la coagularea mișcării naționale românești și a principalei formațiuni politice a românilor din Bucovina – Partidul Național Român. În același timp, și-a legat numele de un eveniment istoric de cea mai mare importanță – unirea Bucovinei cu România, în 1918. Iancu Flondor s-a născut la 16 august 1865 la Storojineț, fiind crescut în atmosfera tradițională a unei vechi

¹⁵ *Ibidem*, p. 19.

¹⁶ *Ibidem*, p. 20.

familiei boierești, primind o educație națională și românească¹⁷. Școala primară a urmat-o în orașul natal, studiile secundare la liceul din Cernăuți, iar cele superioare la Facultatea de Drept de la Universitatea din Viena, promoția 1888¹⁸. În 1894, în cadrul aceleiași Universități, și-a susținut doctoratul în Drept. Faptul acesta și deosebita sa ținută intelectuală au făcut din Iancu Flondor o personalitate publică remarcabilă în fostul Ducat al Bucovinei, fiind considerat nu numai un mare patriot român, ci și un model de „cinste publică”¹⁹.

Conform mărturiilor lui Valeriu Braniște, Iancu Flondor o luase de soție pe Elena, fiica cavalerului Zotta, care fusese mai întâi măritată după alt Flondor, de care a divorțat-o tocmai Iancu. După cum remarcă publicistul, în timpul șederii sale pe moșia lui Iancu Flondor, în perioada pribegiei sale, Elena Flondor „era o doamnă foarte distinsă și de cultură superioară”²⁰. Cei doi au avut trei copii: Șerban, Neagoe și Mircea. Șerban Flondor (1900–1971) s-a implicat în salvarea evreilor în timpul Holocaustului: unii dintre aceștia au fost salvați la Storojineț, alții au fost ascunși pe domeniul său, alți evrei au fost trimiși la București, pe ascuns, în vagoane de dormit²¹. De asemenea, Șerban Flondor a cerut anularea unor sentințe la moarte pentru trei liceeni evrei din București. Datorită acestor fapte, comunitatea evreiască vieneză originară din Bucovina l-a aclamat, cu ocazia prezenței sale la un congres științific la Viena, în 1970, fiind invitat și în Republica Federală Germania. Și la funeraliile sale din 6 noiembrie 1971 au participat mulți evrei. Și alți membri ai familiei Flondor s-au implicat în salvarea evreilor. Radu Flondor, fiul baronului Nicu Flondor (fratele lui Iancu Flondor), primarul Cernăuților până la 28 iunie 1940 (despre care se presupune că ar fi fost ucis de bandele de evrei după această dată), consul general al României la Viena (1943–1944), a adăpostit evrei în clădirea Consulatului și le-a înmănat documente diplomatice, atrăgându-și mânia Gestapo-ului²². Gheorghe Flondor, nepotul lui Iancu Flondor, fiul lui Tudor, a salvat evrei de la deportare, cu prețul vieții, imediat după 1941²³. Al doilea fiu al lui Iancu Flondor, Neagoe Flondor, face studii de Drept la Cernăuți și aderă la Mișcarea Legionară de la începuturile ei, remarcându-se ca un fruntaș al

¹⁷ Raul Crăciun, *Iancu cavalier de Flondor – o viață și o pagină de istorie*, în „Universul literar”, București, anul XLIV, 9 decembrie 1928, p. 798.

¹⁸ N. Monteoru, *Bucovina. Pagini de enciclopedie*, vol. III, Suceava, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2004, p. 632.

¹⁹ „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul VII, nr. 1670, 22 octombrie 1924, p. 2.

²⁰ Valeriu Braniște, *Amintiri din închisoare. Însemnări contemporane și autobiografice* (în continuare se va cita Valeriu Braniște, *Amintiri din închisoare*), București, Editura Minerva, 1972, p. 387.

²¹ Vezi „Revista Culturii Mozaic”, București, nr. 257, 1 mai 1972.

²² Mihai Pânzaru-Bucovina, *op. cit.*, p. 93.

²³ *Ibidem*, p. 91.

bucovinenilor legionari. În 1934 este arestat și încarcerat la Jilava, împreună cu toți fruntașii legionari anchetați în procesul Gărzii de Fier²⁴.

Afirmarea politică a lui Iancu Flondor s-a făcut într-un context în care Bucovina era profund marcată de transformările sociale și politice care afectau Imperiul dualist austro-ungar în ansamblul său. Este vorba de acțiunea așa-zisilor „factori centrifugi” sau de crizele structurale ale Monarhiei, precum și de acțiunea lor divergentă, ca urmare a afirmării curentelor și mișcărilor politice naționale ale românilor și rutenilor din Bucovina istorică, legate de mișcarea de afirmare națională din patriile lor istorice²⁵. Toate acestea se petreceau concomitent cu afirmarea identitară a evreimii în Imperiul dualist, apariția, în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, a unei așa-zise probleme poloneze în Bucovina și manifestarea puternică în zona Europei Centrale și de Răsărit a pangermanismului și a panslavismului²⁶. Este perioada când autoritățile habsburgice intensifică măsurile de asuprire națională ce îi vizau, în primul rând, pe români. Aceștia erau desconsiderați ca naționalitate, le erau îngădite căile de dezvoltare social-economică. Limba română, deși limba istorică a acestei țări, era îngădită în toate segmentele societății. Învățământul era unul din obiectivele permanent supuse politicii de deznaționalizare, promovată de autoritățile austriece. Școlile, atribute ale civilizației, erau croite după cerințe străine și nu potrivit cerințelor de viață națională²⁷. Prin toate mijloacele aflate la îndemână, autoritățile habsburgice se străduiau să transforme Bucovina într-o țară germană, să creeze un anumit tip de cetățean, fără conștiința apartenenței la un grup etnic. Acesta trebuia să fie un simplu bucovinean, care să vorbească limba germană. În felul acesta apare Bukowinerthum-ul, concepția bucovinistă, care va deveni o adevărată doctrină politică²⁸.

În acest climat, românii bucovineni se unesc și recunosc cu toții Societatea „Concordia” ca organ de decizie în toate acțiunile lor politice. Începuse, astfel, în Bucovina o vie propagandă pentru idealurile național-politice ale românilor, pentru constituirea unui partid politic românesc, pe care marea boierime nu prea se arăta dispusă să le îmbrățișeze, vehiculând principii conservatoare, care reprezentau o negare directă a principiului național. S-au conturat în politica românilor din

²⁴ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași-Suceava, Editura princeps-Biblioteca Bucovinei I. G. Sbiera, 2004, p. 385.

²⁵ Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX* (în continuare se va cita Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina*), Rădăuți, Editura Septentrion, 2002, p. 148–149.

²⁶ Jacques Le Rider, *Modernitatea vieneză și crizele identității*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1995, p. 9.

²⁷ Mircea Grigoroviță, *Din istoria colonizării Bucovinei*, București, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1996, p. 77–78.

²⁸ Ioan V. Cocuz, *Activitatea lui Valeriu Braniște și a ziarului „Patria” pentru emanciparea politică a românilor din Bucovina*, în „Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, anul IX, 1982, p. 244.

Bucovina două curente opuse: cel al tinerilor, numit și „radical românesc” și „curentul bătrânilor”, cum îl numea oficialitatea austriacă²⁹. Din gruparea „tinerilor” făceau parte George Popovici, Grigore Filimon, Constantin Isopescu, Florea Lupu, Constantin Morariu, nume ce vor deveni active în politica bucovineană.

La Marea Adunare Națională din 7 martie 1892, desfășurată la Cernăuți, s-a proclamat „solidaritatea națională” a românilor bucovineni în toate problemele politice, culturale, bisericești și s-au pus bazele Partidului Național Român din Bucovina, al cărui reprezentant oficial avea să fie Societatea politică „Concordia”, iar organ de presă acreditat, „Gazeta Bucovinei”³⁰.

Formarea Partidului Național Român din Bucovina era o dovadă certă a maturizării politice superioare a poporului român. Acesta a creat condiții ca românii să își poată impune mai bine voința și acțiunea. Ca urmare, în timpul luptei electorale din 1892, românii bucovineni au învins în majoritatea localităților, în ciuda piedicilor puse de puterea străină³¹. Însă Partidul Național Român din Bucovina – Societatea politică „Concordia” de după 7 martie 1892, se complăcea într-o stare de pasivism politic, dăunător intereselor naționale românești. Acum se adâncește ruptura între „bătrânii” conservatori și „tinerii” radicali, iar funcționarii imperiali, în frunte cu guvernatorul Bucovinei, foloseau acest prilej spre a aplica cu cât mai multă eficiență principiul tradițional al politicii habsburgice – *divide et impera*³².

În aprilie 1897, tinerii, în frunte cu Iancu Flondor și George Popovici, nemulțumiți de politica pasivistă a bătrânilor boieri de la „Concordia”, ca și de disensiunile dintre fruntașii politici români, formează un nou comitet de conducere al partidului. Se formează, de fapt, un nou partid, sub conducerea lui Iancu Flondor și George Popovici. Din acest moment, Societatea „Concordia” devine o grupare politică a cărei activitate este pusă în slujba unor interese personale. Ziarul „Gazeta Bucovinei” își încetează apariția, semn al transformărilor survenite³³. Odată cu intrarea în scena politică a lui Iancu Flondor și George Popovici (ajuns membru în Parlament, în alegerile din 1897) „se produce un nou curent în treburile obștești”, activitatea oamenilor politici răsfrângându-se mai ales asupra păturilor țărănești, aceștia fiind mai mult preocupați de limba română și școala sătească, de casele, cabinetele de lectură, băncile populare: „Politica românească începea să se

²⁹ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 259.

³⁰ *Ibidem*, p. 260.

³¹ Marian Olaru, *op. cit.*, p. 153.

³² Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775–1918 (în legătură cu evoluția culturală și politică)*, Ediție îngrijită de Alexandrina Cernov, m. o. al Academiei Române, Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun”, Colecția „Bucovina literară”, 1996, p. 215.

³³ Ioan V. Cocuz, Matei Hulubei, *op. cit.*, p. 40.

sprijinească mai conștient pe masele poporului, începea să devie mai democrată”, fapt ce a atras adversitatea autorităților imperiale³⁴.

În prima sa cuvântare din Dieta Bucovinei (28 decembrie 1898), ținută, contrar uzanțelor, în limba română, Iancu Flondor declara că „va lucra totdeauna ca limba noastră să domine nu numai în Cameră, ci să fie întrebuintată și în actele oficiale”. În pofida acestui fericit exemplu, aculturația suferită de o parte a boierimii române din Bucovina nu putea decât să slăbească lupta acesteia pentru cauza românească, boierii fiind singurii apărători firești ai țăranilor din Bucovina³⁵.

Intrarea lui Iancu Flondor și a lui George Popovici³⁶ în viața politică a românilor din Bucovina, în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, are meritul de a susține cauza românilor din Bucovina și înseamnă afirmarea categorică a drepturilor istorice asupra acestui pământ românesc. Reacția lui Iancu Flondor și a lui George Popovici s-a produs în două sensuri: împotriva stăpânirii străine, căreia i s-a arătat cu demnitate că e intrusă aici, fără niciun drept asupra unui neam de oameni așezați aici din moși strămoși; împotriva politicienilor ambițioși, care, pentru avantaje personale, sacrificau interesele naționale românești în pacturile lor cu stăpânitorii³⁷. Iancu Flondor a apărut pe orizontul politic al Bucovinei într-o vreme când poporul românesc de aici trecea printr-o nouă încercare grea. Când un guvernator austriac, intrigat de faptul că sufletul Bucovinei continua să rămână „prea românesc”, cu toată strădania de peste un veac a oficialităților, și-a intensificat măsurile de înstrăinare, atunci, pe scena politică românească din Bucovina apar două energii noi: un boier și un intelectual, Iancu Flondor și George Popovici, simbolizând frăția acestor pături sociale în afirmarea elementului românesc din Bucovina. Dacă până atunci lupta de conservare a românismului în Bucovina a fost purtată aproape exclusiv de boierime, Iancu Flondor a știut să

³⁴ Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 216.

³⁵ Florin Pintescu, *Viața politică românească în Bucovina: loialism, autonomism sau iredentism?(1900–1914)*, în „Codrul Cosminului”, Suceava, nr. 2 (12), 1996, p. 261.

³⁶ George Popovici (1863–1905), fiul clericului și profesorului universitar Eusebiu Popovici este absolvent al Facultății Juridice din Cernăuți, urmând apoi și cursurile Universității din Innsbruck, specializându-se în istoria Dreptului. În 1894 obține titlul de doctor în Drept. Intră în iureșul vieții culturale și politice încă din anii studenției. Devine cunoscut ca poet, colaborând la „Convorbiri literare”, „Gazeta Bucovinei”, „Semănătorul”, „Junimea literară”, folosindu-se de pseudonimul Teodor Robeanu. Pe tărâm politic onorează curentul tinerei generații, hotărât să imprime o orientare radicală în activitatea politică. Istoricul Ion Nistor scria în 1905, că „elocvența sa ferventă i-a dat nimbul uneia dintre cele mai marcante figuri din Parlamentul vienez și unuia dintre cei mai de frunte politicieni bucovineni”. Cf. Mihai Iacobescu, *Elita românilor bucovineni între anii 1862–1918*, în vol. *Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina, 1861–1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă unită?*, Suceava, Editura Universității, 2002, p. 199–202.

³⁷ Grigore Nandriș, *Iancu Flondor (1865–1924)*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, anul I, nr. 1, Chișinău, Editura Spafării, 1992, p. 10.

cheme în primele rânduri și „inteligenta bucovineană”, iar împreună să sprijine politica românească pe baza largă țărănească³⁸.

Iancu Flondor și George Popovici au adus un suflu nou în Partidul Național Român. Dându-și seama de marele aport al țărănimii în lupta politică, aceștia doresc să dea partidului o structură politică democratică. Coboară în mijlocul țăranilor, fac adunări politice în care prezintă activitatea lor parlamentară, iau parte la petreceri populare, redactează ziare pentru țărani. Este prima încercare a politicienilor români de a trezi masele țărănești la viața politică și de a organiza satele în acest sens. Cum această organizare nu se putea face decât pe baze culturale, ei sprijină înființarea și organizarea cabinetelor de lectură³⁹.

Înscriindu-se acestui proces de schimbare, care viza afirmarea identității românești din Bucovina, politicienii români l-au contactat pe Valeriu Braniște, la Brașov pentru a-i propune conducerea ziarului „Patria”, organul noului partid fondat de Iancu Flondor și George Popovici – Partidul Național Radical Român (numit de Ion Nistor Partidul Poporal Național), după desființarea Partidului Național Român – „Concordia”. La 5 decembrie 1897, Iancu Flondor îi scria lui Valeriu Braniște că „dirigența partidului” îi asigura acestuia „deplina independență morală în conducerea foii” și că singura stea călăuzitoare în activitatea ce avea să o desfășoare urma să fie în „interesul românilor”, așa cum această direcție a fost fixată prin programul partidului. Totodată, Iancu Flondor îi atrăgea atenția lui Valeriu Braniște că „afacerea aceasta, în urma naturii sale delicate, să rămână în cerc cât se poate de strâns cunoscută, comunicându-se numai acelor bărbați ai partidului care, în interesul cauzei, trebuie necesarmente să aibă cunoștință”⁴⁰. Urmare a politicii noi inaugurate de P.N.R., în iarna lui 1898 s-a înregistrat un prim succes, prin înlocuirea contelui Goess cu baronul Bourguignon, în funcția de guvernator al Bucovinei.

Ideea centrală care stătea la baza activității partidului era scoaterea politicii românilor bucovineni de sub tutela guvernului și subordonarea acesteia intereselor românești. Întreaga activitate desfășurată de Valeriu Braniște servea acestui scop: „Voim să facem politică din voința liberă a poporului întreg și nu din grația guvernului, a cărui artă de guvernământ se reducea la tradiționalul *divide et impera*”⁴¹. În perioada care a urmat s-au desfășurat adunări electorale districtuale, iar participanții s-au pronunțat pentru deplina solidaritate a tuturor românilor din Bucovina sub steagul luptei ridicat de P.N.R. Ideea centrală care s-a detașat în cadrul acestor adunări electorale a fost aceea că partidul național „este singura

³⁸ Constantin Loghin, *Iancu Flondor (1865–1924)*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, anul I, nr. 1, Chișinău, Editura Spafarii, 1992, p. 18.

³⁹ *Ibidem*, p. 25.

⁴⁰ *Idem*, *Corespondență (1895–1901)*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986, p. 120.

⁴¹ Valeriu Braniște, *op. cit.*, p. 374.

reprezentanță adevărată a poporului nostru, chemată a decide asupra destinului poporului pe care însuși trebuie să și le făurească”⁴².

O sarcină importantă a partidului, în perioada pregătitoare alegerilor, era antrenarea maselor populare, în special a țărănimii, la acțiunea de verificare și respingere a tuturor listelor de alegători aranjate în favoarea guvernului. Sistemul alegerilor indirecte, practicat în mediul rural, dădea posibilitatea guvernului Bucovinei ca, prin intermediul căpitanilor districtuali și al autorităților polițienești, să „dicteze” liste de alegători, să îndepărteze pe aderenții P.N.R., să facă presiuni asupra electorilor, pentru ca aceștia să voteze candidații guvernamentali⁴³. Alegerile în comunele rurale s-au încheiat cu patru strălucite succese ale candidaților P.N.R.: Iancu Lupu (Gura Humorului), George Popovici (Câmpulung Moldovenesc), Modest Grigorcea (Storojineț) și Tudor Flondor (Siret). Alegerile în Curiile marilor proprietari, încheiate la 19 septembrie/1 octombrie 1898, au dat următoarele rezultate: în Colegiul I al marilor proprietari (Fondul Bisericesc), au fost aleși cu unanimitate de voturi Ioan Țurcan și Myron Călinescu, iar în Colegiul II al marilor proprietari au fost aleși Iancu Flondor, Nicu Mustatza, George Vasilco și Iancu Volcinschi⁴⁴.

Intrat în Dieta Bucovinei, Iancu Flondor, vicepreședinte al Clubului Român din această instituție, a afirmat caracterul românesc al Ducatului, prezentând la 28 decembrie 1898, în românește, discursul său, prin care cerea ca limba română să fie folosită nu numai în cameră, ci și în actele oficiale ale statului. „Noi vom lucra cu insistență, spunea el, într-acolo ca organele care sunt chemate de a guverna această nefericită țară să înțeleagă limba poporului nostru. Trebuie să protestez energic contra presupunerii că națiunea română, poate într-un mod nedemn bagatelizată în țara sa, în patria sa, în Bucovina sa. Dacă ne violentați pe noi, violentați totodată dreptul și legea”. Iancu Flondor, pătruns de ceea ce susținea și ajutat de colegii săi români, scoate în evidență corupția din Comitetul Țării și declară că poporul român nu are încredere în guvernul țării. Discursul lui era socotit ca o victorie strălucită a românilor și a avut, pe lângă ovațiile imediate din partea românilor din Dieta Țării și din Bucovina, aprecieri favorabile în presa din Vechiul Regat și din Ardeal⁴⁵. Acest fapt îl făcea pe unul dintre ziariștii de la „Patria” să scrie: „Plin de temperament și foc juvenil, pătruns de o convingere neșrămutată, desfășura oratorul, în detalii, procedul guvernului local și al organelor sale subalterne. Seria de probe ce o aduce dr. Flondor contra guvernului e nimicitoare. Fără deosebire de partid, aplaudă și aprobă deputații și publicul”. În discursul invocat, Iancu Flondor condamnase abuzurile funcționarilor guvernamentali,

⁴² „Patria”, Cernăuți, anul II, nr. 164, 12–24 august 1898, p. 2.

⁴³ Ioan V. Cocuz, *op. cit.*, p. 259.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 260.

⁴⁵ Teofil Sauciuc-Săveanu, *Ideea națională a Partidului Român din Bucovina de sub președinția lui Iancu Flondor*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, anul I, nr. 1, 1992, p. 52.

caracterizându-le ca fiind „un rău moștenit și pătruns până în măduva aparatului administrativ”. De asemenea, tânărul politician condamna „agitațiunile” folosite de guvern, prin implicarea în acesta a unor „persoane potrivite”⁴⁶.

Urmând aceeași direcție, George Popovici ajunsese, în 1898, în Parlamentul din Viena, unde reprezenta cu demnitate interesele românilor din Bucovina. Acesta a fost și membru în delegațiile de la Budapesta, susținând cauza românească într-un fulminant discurs. La adunarea generală a țăranilor din Austria, George Popovici reprezintă interesele românilor bucovineni⁴⁷. Iancu Flondor a afirmat că baronul Bourguignon a încercat să îl convingă pe George Popovici să renunțe la candidatura sa în Dietă pentru a mări șansele românilor de a fi conduși în propria țară⁴⁸.

Rezultatele alegerilor au arătat că deputații români constituie cea mai importantă forță din Dietă, în jurul căreia se putea constitui singura majoritate viabilă. Dar guvernul a manevrat în așa fel în alegeri, încât noua Dietă, în loc să ofere garanția unei activități favorabile dezvoltării social-economice a țării, va dezvălui vechile conflicte între grupările politice și naționale, urmărind, în primul rând, să-i înlăture pe români din viața politică, prin alcătuirea unei majorități antiromânești. Indignați de abuzurile pe care guvernul Bucovinei le-a săvârșit împotriva românilor cu prilejul alegerilor dietale, grupul de deputați români din Parlamentul de la Viena, în frunte cu George Popovici și Ioan Țurcan, a interplat guvernul central în această problemă.

P.N.R., prin organul său de presă, continua să demaște acțiunile guvernului, care urmărea „strivirea național-politică a românilor”. La 10 aprilie 1899, guvernatorul Bucovinei, baronul Bourguignon, anunță în Dietă aspre măsuri împotriva românilor, restrângerea libertăților acordate presei, măsuri restrictive care erau îndreptate, în primul rând, împotriva ziarului „Patria”, singurul ziar politic al românilor bucovineni⁴⁹. Valeriu Braniște redacta în continuare ziarul „Patria” și scotea în evidență tot mai mult nedreptățile pe care guvernatorul le făcea românilor. Articolele acestuia arătau modul în care deputații români Iancu Flondor și George Popovici luptau pentru îmbunătățirea vieții românilor din Bucovina: „Reci și necruțătoare cădeau loviturile și tăiau în carnea vie a reprezentanților guvernului plin de fraudă. Cununa de laudă se cuvine, însă, în prima linie tânărului deputat dr. Iancu cav. de Flondor. O energie de fier și o fire neînduplecată, el a răpit cu sine întreg Clubul Român și prin o cuvântare celebră a inaugurat biruința”.

În aceeași perioadă, în Dietă se manifestă un nou conflict care viza acum tricolorul românesc. Guvernatorul Bourguignon interzise purtarea celor trei culori,

⁴⁶ Marian Olaru, *Lupta pentru Tricolor și afirmarea identității naționale*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți-București, anul VI, nr. 2, 1999, p. 400.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 51.

⁴⁸ „Patria”, anul II, nr. 218, 20 decembrie 1898/1 ianuarie 1899, p. 4.

⁴⁹ *Idem*, anul III, nr. 270, 5/17 mai 1899, p. 2.

deoarece le considera ca aparținând Vechiului Regat. În Dieta țării, George Popovici demonstra că „tricolorul este parte integrantă a costumului național român, neoprit de nicio lege, care ar interzice întrebuințarea culorilor negru-roșu-auriu”⁵⁰. Faptul în sine a fost privit la început cu mirare de către redactorii „Patriei”, pentru ca apoi să se dovedească a fi semnalul începutului unui îndelung conflict dintre români și autoritățile imperiale, reprezentate de Bourguignon. Măsurile anunțate de guvernator au dus la expulzarea lui Adrian P. Deseanu și Victor Braniște, colaboratori la ziarul „Patria”, numeroase amenzi și confiscări ale publicației P.N.R., sancționarea a patru studenți români care l-au criticat pe mitropolitul Arcadie Ciupercovici pentru atitudinea sa servilă față de guvernator.

La 9/21 iunie 1899, P.N.R. din Bucovina a reacționat față de măsurile întreprinse de guvernatorul Bourguignon, prin constituirea unui comitet executiv, din care făcea parte și Iancu Flondor, alături de Eudoxiu Hurmuzachi, Iancu Lupu (mareșalul Țării), George Popovici și Nicu Mustăță. Prin comunicatul publicat se dădea un puternic avertisment politic, care cerea încetarea măsurilor represive îndreptate împotriva românilor. Sub presiunea imperialilor, în ședința comitetului P.N.R. din 3 iulie 1899, Iancu Lupu a renunțat la conducerea partidului, fapt ce evidențiază diferența de vederi din interior și anunța „pactul” care avea să se încheie mai târziu. În urma plecării lui Iancu Lupu de la conducerea partidului, destinele mișcării naționale aveau să fie conduse de o comise formată din arhimandrit Miron Călinescu, Eudoxiu Hurmuzachi și Iancu Flondor. Ilarie Onicul a fost numit locțiitor, pe un post ocupat până atunci de Iancu Lupu. Dar, ca urmare a solidarizării deputaților dietali, inclusiv a celor „guvernamentali”, guvernul a fost sancționat cu un vot de neîncredere⁵¹. Drept răspuns, guvernul intensifică prigoana, Valeriu Braniște, directorul ziarului „Patria”, fiind expulzat din Bucovina, începând cu data de 18/30 iulie 1899. În condiții deosebit de grele, ascunzându-se în locuințele unor prieteni la Cernăuți, Storojineț, Rogojești, trecând și în Moldova, la Mihăileni, Valeriu Braniște reușește să redacteze mai departe ziarul „Patria”, care a apărut ultima dată la 4 mai 1900, după care el reușește să părăsească Bucovina, fără a fi arestat. Într-o scrisoare adresată lui Dimitrie Onciul, Braniște nota: „Stabil nu pot rămâne în Bucovina, fiindcă jandarmii mă caută ca un ac”⁵². Menționăm că în perioada pribegiei sale, Valeriu Braniște a beneficiat de sprijinul susținut al „boierului de Storojineț”, Iancu Flondor, care i-a pus la dispoziție ziaristului moșia sa, fapt ce l-a determinat pe Braniște să constate că, „dacă întreaga pribegie ar fi fost ca acest început la moșie, apoi tot pribeag să fii”⁵³. Lui Iancu Flondor i-a fost apropiat și l-a caracterizat în felul următor: „Om de temperament era Iancu, cavalier de Flondor. Acesta parcă nu era bucovinean. Nu aducea nici cu frații săi. Bărbat

⁵⁰ Idem, anul III, nr. 261, 9/21 aprilie 1899, p. 1.

⁵¹ Marian Olaru, *op. cit.*, p. 154.

⁵² Valeriu Braniște, *Corespondență (1895–1901)* (în continuare se va cita Valeriu Braniște, *Corespondență*), vol. II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986, p. 161.

⁵³ Idem, *Amintiri din închisoare*, p. 388.

foarte instruit, de o inteligență superioară, ager la judecată și energic la vorbe, dar și la fapte, vorbea «ca din popor». Deși elegant și enorm de îngrijit, cum se prezenta în public, nu alegea vorbele, scăpând câteodată vorbe aspre, de se uitau unii la alții mirați și dădeau din cap în semn de dezaprobare. Dar toți îl respectau, știindu-l om de absolută cinste, liber de intenții rele. Singurul lui mare cusur era nervozitatea. N-avea răbdare s-asculte pe alții. Dacă se lămurea și el asupra unei chestiuni, nu mai avea răbdare să lase și pe alții a se lămuri! Nu mai admitea că fapta, spre a deveni conștientă, trebuie mai întâi să se lămurească prin vorbe în cugetare. El cerea tot puține vorbe, dar cu atât mai multe fapte. Iancu Flondor era, deși sociolog în cugetare, aristocrat în simțire și gust⁵⁴.

În conferința ținută la 28 octombrie 1934, în sala Societății „Armonia” din Cernăuți, Teofil Sauciuc-Săveanu arată că Valeriu Braniște a fost silit să părăsească Bucovina în iulie 1900, „travestit în vizitiu și cu caii și căruța lui Iancu Flondor”⁵⁵. Se remarcă și sprijinul material al lui Iancu Flondor în cadrul fenomenului politic și național generat de ziarul „Patria” și Valeriu Braniște. La 9 aprilie 1900, Flondor îi scria lui Braniște: „Din punct de vedere moral, vă comunic faptul că am cheltuit în cei doi ani din urmă, din propria mea pungă, 4 566 florini pentru jurnal, o sumă destul de însemnată și pentru mine. Toți ceilalți membri ai partidului sau nu au cheltuit nimica sau cel mult suma de 50–100 forini”⁵⁶.

Gubernurul Bucovinei, Bourguignon, rămâne în amintirea românilor ca cel care a dus cea mai aprigă luptă împotriva elementului românesc. Cum toate mijloacele pentru înlăturarea elementului românesc păreau epuizate, Bourguignon inventează un nou cal de bătaie: chestiunea tricolorului. Deoarece românii considerau tricolorul ca semn vizibil al naționalității lor, Bourguignon începe faimoasa prigoană împotriva lui. L-a coborât din vârful clădirilor, l-a rupt din pieptul tinerilor, l-a smuls din costumul fetelor⁵⁷. Spre deosebire de „pactiști”, Iancu Flondor a apărat cu tărie tricolorul, declarându-i lui Bourguignon: „Domnule președinte, te rog să iei cunoștință că culorile roș–galben–albastru le privim drept culori naționale române și că e sub demnitatea noastră de a discuta cu dumneata de o putem dovedi prin fapte istorice sau ba, chiar și în caz că aceste culori ar fi identice cu culorile Regatului Român”⁵⁸.

În 1899, elementele conservatoare au încheiat un pact politic cu baronul Bourguignon, președintele Țării (1898–1903), aprig antiromân, care a căutat să slavizeze școlile primare contra voinței populației, să introducă un spirit antiromânesc în Universitatea din Cernăuți. Promițând grupării conservatoare unele avantaje la ocuparea posturilor școlare conducătoare, baronul obținea încetarea

⁵⁴ *Ibidem*, p. 342–343.

⁵⁵ Teofil Sauciuc-Săveanu, *op. cit.*, p. 51.

⁵⁶ „Patria”, anul III, nr. 338, 22 octombrie/3 noiembrie 1899, p. 167.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 217.

⁵⁸ Florin Pintescu, *op. cit.*, p. 261.

atacurilor violente împotriva sa, găzduite de coloanele ziarului „Patria”, gruparea conservatoare („pactistă”), scoțând un nou ziar politic, „Timpul”. În numărul din 1 iulie 1900, gruparea „pactistă” prezenta unele puncte ale programului politic: „Vom ține morțiș la autonomia țării, vom stăruii ca competența stăruitoare a Dietei provinciale să fie lărgită corespunzător intereselor țării. Nu evităm însă a declara totodată sincer și clar că, satisfăcându-se trebuințele cultural-economice ale poporului nostru, orice politică națională revendicativă sau expansivă este departe de noi”⁵⁹. După vreo patru săptămâni de tratative, se încheie pactul cu Bourguignon, însă „doi din deputații români, dr. George Popovici și dr. Iancu cav. de Flondor, n-au primit acest compromis. O sciziune se produse din nou în sânul Partidului Național”⁶⁰.

Evenimentele politice din primăvara lui 1900, la care participau deputații români de la Viena și care afectau Ducatul Bucovinei, erau deosebit de complexe. Acestea se datorau incapacității structurale a Imperiului Dualist de a subordona mișcările și curentele politice naționale care îi vizau disoluția, ca măsură radicală sau, soluția minimă, federalizarea pe principiul statelor istorice. În Ducatul Bucovinei, mișcările naționale și curentele aferentele românilor, ucrainenilor, evreilor și germanilor, erau, în „era Bourguignon”, într-un joc de alianțe care îi grupau pe aproape toți împotriva românilor. Ținta guvernatorului era „spargerea rândurilor Partidului Național Român”, înființarea unei publicații românești progubernamentale, care să înlăture mesajul „Patriei”, să-i atragă pe românii progubernamentali, să-i tempereze pe preoții naționaliști, care erau conduși de un chiriarh ce se „întrecea în slugărnicii” față de imperiali. În acest timp, Iancu Flondor și George Popovici afirmau, la Câmpulung, în fața alegătorilor, necesitatea combaterii „asiaticelor abuzuri electorale încuibate în țară și duse la perfecțiune de baronul Bourguignon”, respectarea autonomiei comunelor, îmbunătățirea sistemului școlar, înființarea băncilor populare⁶¹.

La 16 aprilie 1900, Iancu Flondor anunța că se retrage din conducerea ziarului „Patria”, iar articolul redacțional anunța „împăcarea” cu guvernul local și cu celelalte partide. Încă din martie 1900, boierii conservatori au părăsit P.N.R., membrii Clubului Dietal și deputații imperiali hotărând să înceteze lupta cu autoritățile provinciale și imperiale reprezentate de guvernul Bourguignon. Printre liderii acestui curent îi remarcăm pe Iancu Lupu, Ilarion Onciul, Nicolae Mustață, Eudoxiu Hurmuzachi. Istoricii perioadei susțin că această împăcare a fost sugerată de primul ministru al Austriei, Körber⁶². Considerând că starea de fapt a luptei naționale din primăvara lui 1900 se datora banului, redactorul „Patriei”, care exprima și punctul de vedere al lui Iancu Flondor și George Popovici, scria dezamăgit: „Nimeni nu se interesează de afacerile obștești și toată apărarea

⁵⁹ *Ibidem*, p. 263.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 265.

⁶¹ Marian Olaru, *op. cit.*, p. 237.

⁶² Ioan V. Cocuz, *op. cit.*, p. 599.

națională zace pe umerele a doi, trei oameni. Pune-te, măi creștine din redacție și apără nația, dacă știi”⁶³. Urmarea a fost, după încetarea activității P.N.R., prin desprinderea aripii „pactiste”, încetarea apariției publicației „Patria”, în care, la 3 aprilie 1900, Valeriu Braniște își lua rămas bun, dorind succes cauzei românilor din Bucovina, „care este cauza tuturor românilor”⁶⁴. Dezamăgiți de evoluția evenimentelor, George Popovici și Iancu Flondor nu au mai participat la lucrările Dietei de la sfârșitul lunii aprilie 1900, fapt confirmat și de scrisoarea din 9 aprilie, în care Flondor îi comunica lui Valeriu Braniște: „Mandatul în Dietă încă nu l-am depus, aștept rezultatul pertractărilor cu Bourguignon”⁶⁵. Încă din iunie 1900, Iancu Flondor îi acuza pe „pactiști” că erau lipsiți de sentiment național „sau cu aspirațiuni personale” în chestiunea încheierii pactului.

În urma evenimentelor menționate, s-a constituit Partidul Conservator Român, care l-a avut ca președinte pe Ioan Volcinschi și membri marcanți pe Florea Lupu, Leon Vasilco, Tudor Flondor, Nicolae Mustață, George Vasilco. Liderii români nemulțumiți de pact s-au retras din partid și au pus bazele Partidului Poporal Național, în frunte cu George Popovici și Iancu Flondor. Noua grupare politică a adoptat un program național radical, iar punctele de vedere ale acestei grupări vor fi exprimate în ziarul „Deșteptarea” care, după George Tofan, a rămas „singurul ziar românesc în Bucovina”, care apărea de două ori pe săptămână, sub conducerea lui Constantin Berariu. Iancu Flondor a fost ales președinte al Comitetului Central al Partidului Poporal Național Român și a devenit președintele acestuia după plecarea lui George Popovici în România, în 1901⁶⁶.

Baza socială a acestui partid condus de un boier o formau țăranii, meseriașii, preoții, funcționarii, profesorii: „Atât de convins era Iancu Flondor de forța țăranimii bucovinene, încât și atunci când a fost părăsit de o parte a Partidului Național, căzut la împăcare cu guvernul, a continuat lupta alături de G. Popovici, bazându-se numai pe țăranime”⁶⁷.

Iancu Flondor spunea, în ședința Dietei din 6 iulie 1901: „Azi, domnii mei, a trecut mai mult de un an și jumătate și [din] toate promisiunile pe care le-ați primit de la președintele țării, nimic nu s-a îndeplinit. D-voastră n-ați primit nimic, decât cei 2 500 florini mizerabili din Fondul Religionar, drept subvenție pentru internatul de copile române. Din toate promisiunile date atunci de guvern, niciuna nu s-a realizat. Pe teren școlar domnește și astăzi aceeași prigonire contra elementului românilor și pe toate celelalte terene, sistemul practicat până atunci de către guvernul rămas intact”⁶⁸. Baronul Bourguignon răspunde la cuvântarea lui Flondor,

⁶³ Marian Olaru, *op. cit.*, p. 238.

⁶⁴ Valeriu Braniște, *op. cit.*, p. 406.

⁶⁵ Idem, *Corespondență*, p. 168.

⁶⁶ Florin Pintescu, *op. cit.*, p. 263–264.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 264.

⁶⁸ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 266.

în lipsa acestuia, caracterizându-i aprecierile drept manifestări ale unor „simptome patologice”. Flondor a dat un răspuns, apoi l-a provocat pe baron la duel pentru aceste vorbe, litigiul fiind soluționat în cele din urmă⁶⁹.

Modul în care Iancu Flondor a spus, în discursurile sale, de atâtea ori, că „pactul” a fost inutil, că guvernatorul a fost nesincer, ca și atitudinea consecventă au reprezentat o contribuție importantă la denunțarea acestui celebru „pact”. Dându-și seama că Flondor avea dreptate, susținătorii „pactului” l-au denunțat, acesta rămânând totuși în vigoare până în ianuarie 1902. În urma denunțării „pactului”, s-a simțit nevoia fuzionării celor două partide românești pentru a forma un nou partid național unitar, cum fusese înainte de încheierea „pactului”. Iancu Flondor s-a arătat de acord cu fuzionarea celor două partide⁷⁰. Nici nu se încheiaseră bine acest „organ de reprezentare comună”, și s-a născut un conflict între partidele unite și noul Partid Democrat, ce derula o politică foarte radicală, condusă de Florea Lupu și A. Onciul. Nu întâmplător în presa românească se făcea afirmația că „într-o țărișoară mică, cum e Bucovina, intriga joacă un mare rol”⁷¹.

Începutul anului 1902 avea să marcheze intrarea în scena politică a Bucovinei a Partidului Țărănesc Democrat, curent politic promovat de Aurel Onciul. Revista „Privitorul” și „Voința poporului” aveau să fie organele de presă ale partidului amintit, amândouă periodicele fiind orientate spre o colaborare cu autoritățile austriece și celelalte etnii din Bucovina, acesta fiind și sensul înțelegerii politice, încheiată în anul 1904 cu ucrainenii, germanii și evreii, înțelegere numită „tovărășia țărănească”⁷².

Odată cu sosirea noului guvernator al Bucovinei, prințul Konrad Hohenlohe Schillingsfürst, s-a creat o nouă situație politică. Acesta, în conformitate cu sistemul de guvernare al Casei de Habsburg, căută să alcătuiască, pentru împăcarea combatanților, un program politic cu accent pe problemele economice și „cu excluderea chestiunii naționale”⁷³. Politica promovată de Aurel Onciul și organul de presă al Partidului Democrat se înscria pe linia promovată de noul guvernator, „care nu vedea cu ochi buni politica revendicativă a partidelor române”. Punctele programatice ale politicii lui Aurel Onciul erau: înțelegerea cu rutenii, autonomia națională, cultivarea propriei limbi, contactul cultural și literar mai intim cu ceilalți români⁷⁴.

Un număr mare de articole ale revistei „Privitorul” se ocupă de stările sociale din Bucovina, privind în mod critic poziția politică a „boierilor”. În articolul

⁶⁹ Florin Pintescu, *op. cit.*, p. 265.

⁷⁰ Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 27.

⁷¹ *Ibidem*, p. 28.

⁷² Marian Olaru, *Aurel Onciul și revista „Privitorul”*, în „Analele Bucovinei”, anul I, nr. 2, 1994, p. 281.

⁷³ T. Bălan, *Bucovina în războiul mondial*, în „Codrul Cosminului”, vol. VI, 1929–1930, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1930, p. 8.

⁷⁴ Marian Olaru, *op. cit.*, p. 172.

intitulat *Mersul politicii române în Bucovina*, A. Vrânceanu constată că până la 1892 politica românilor din Bucovina a fost monopolul a șapte familii boierești supuse „prezidentului”, politică ce s-a definit a fi „conservatoare”. Anii 1879–1892 sunt considerați de autor ca fiind favorabili intereselor naționale ale popoarelor din Cisleithania, ani care pentru români s-au dovedit a fi sterpi din cauza familiilor boierești. La acest capitol sunt acuzate de autor mai toate familiile boierești din Bucovina, țintele preferate ale atacului fiind Iancu Flondor, numit și „papa de Storojineț” și „ziarul boierilor”, „Deșteptarea”. „Privitorul” pune înlăturarea lui Florea Lupu din funcția de consilier pe seama conservatorismului și a izolării boierilor. Aurel Onciul susținea în paginile „Privitorului” că „Deșteptarea” introducea în toate zilele în limba română o denaturare a spiritului propriu național. Firește că era acuzat și Iancu Flondor, președintele organului de presă al P.P.N.R., pentru faptul că ziarul său putea fi citit de oricine, era accesibil românilor, fiind scris în limba strămoșească⁷⁵. Aurel Onciul l-a atacat de mai multe ori în paginile publicației sale pe Iancu Flondor, numindu-l „aristocrat din creștet până în tâlpi și înrudit cu toate familiile boierești”. Gazeta „Privitorul” l-a atacat și pe George Popovici, acuzându-l că a stat pe lângă Flondor datorită banilor acestuia⁷⁶.

Concomitent cu aceasta, Nicolae Wassilco, văzându-și situația politică periclitată, pune la cale defăimarea și apoi destrămarea Partidului Poporal Român, inițiind o campanie de calomniere a preoțimii și a unor boieri români, precum și a României sau a unor oameni politici de seamă de aici. De asemenea, au fost jigniți Iancu Flondor, George Popovici, Grigore Filimon, Iancu Lupu, vicepreședintele Tribunalului din Suceava, Atanasie Pridie⁷⁷.

Toate acestea au dus la o nouă sciziune în rândurile românilor bucovineni, care își găsește expresia în faptul că Partidul Țărănesc cuprindea majoritatea învățătorilor, iar Partidul Poporal Național grupa majoritatea preoților. Prin lupta preotului cu învățătorul, se produse împărțirea satului românesc în două: o parte dintre țărani era de partea preotului, iar cealaltă de partea învățătorului⁷⁸.

La 20 ianuarie 1902, delegați ai Partidului Conservator Român și Partidului Poporal Național s-au întrunit într-o ședință de lucru și au ajuns la o înțelegere privind cooperarea politică, cu rezerva ca individualitatea celor două partide să rămână intactă. Înțelegerea prevedea ca organ de conducere o Dirigență, compusă din membri delegați de ambele partide. Deciziile Dirigenței erau obligatorii pentru membrii celor două partide, iar deputații partidelor respective, în Dieta Bucovinei și în Parlamentul imperial, urmau să formeze un Club Parlamentar Român, preconizându-se și alianța cu germanii și armeano-polonii. Dirigența era compusă

⁷⁵ *Ibidem*, p. 235.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 236.

⁷⁷ „Neamul românesc”, București, anul VII, nr. 22–23, 2 martie 1912, p. 2.

⁷⁸ I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. VIII, București, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, 1939, p. 404.

din câte cinci membri reprezentanți din partea fiecărui partid, iar din partea P.P.N.R. era și Iancu Flondor. Singurul care s-a opus fuziunii a fost Florea Lupu, care fusese ales deputat în Parlamentul din Viena pe programul conservator. Urmarea a fost excluderea lui din partid și suspendarea din funcția de consilier de tribunal. Acest fapt a generat în epocă un adevărat scandal politic și l-a determinat pe Florea Lupu să se apropie de Aurel Onciul⁷⁹.

Florea Lupu și Aurel Onciul l-au atacat cu o violență nemaîntâlnită pe Iancu Flondor în Dieta Bucovinei. Reforma electorală preconizată de dr. Skedel, la care se aliașe și Aurel Onciul cu Partidul Țărănist Democrat, îi favoriza pe români. Iancu Flondor, în fruntea Clubului Dietal Român, dorea reforma electorală, dar care să nu afecteze interesele fundamentale ale românilor. Aurel Onciul i-a atacat din nou pe Iancu Flondor și George Popovici, susținând, în paginile gazetei „Privitorul”, că „George Popovici a plagiat proiectul de reformă electorală”, care ar fi aparținut tovarășului său, Iancu Flondor.

Gazeta „Deșteptarea” era oficiosul Partidului Poporal Național Român și lupta, împreună cu Iancu Flondor, împotriva nedreptăților făcute românilor de autoritățile austriece, răspunzând provocărilor făcute de Aurel Onciul în periodicul „Privitorului”. În chestiunea electorală, Onciul, în numele Partidului Țărănesc Democrat, a făcut o propunere Partidului Conservator și P.P.N.R.-ului pentru împăcare, în vederea realizării reformei electorale. Cu mici modificări, în urma tratatelor duse din partea Dirigenței Partidelor Unite, s-a ajuns la o înțelegere. La scurt timp, dându-și seama de nesinceritatea lui Aurel Onciul, Iancu Flondor a denunțat înțelegerea. La încheierea lucrărilor Dietei din 10 noiembrie 1903, deputatul Aurel Onciul și alții au dat publicității un comunicat, *Către alegători*, în care condamnau celelalte partide, făcându-le vinovate că legea nu a fost votată⁸⁰.

Lansându-se într-o campanie violentă de presă contra liderilor Partidului Conservator și ai P.P.N.R., Aurel Onciul considera că tricolorul nu era decât „păcatul Partidului Popular Național față de împărăție”, iar lupta contra ucrainizării „păcatul față de ucraineni”. Aurel Onciul îi învinuia pe liderii formațiunilor politice mai sus amintite de „acte de neloialitate față de coroană, iredentism și înaltă trădare”⁸¹. Din păcate, campania antinațională dusă de Aurel Onciul a lovit în credibilitatea băncilor sătești, minimalizându-le rostul. Astfel, atât ziarul „Voința poporului”, cât și „Privitorul” au atacat, din ordinul lui Aurel Onciul, băncile Raifeisen, care au fost înființate la inițiativa și cu sprijinul P.P.N.R. din Bucovina. Ziarele acuzau că băncile Raifeisen au fost înființate „în fala lui Flondor”. Răspunzând la atac, „Deșteptarea” a susținut că „noi nu le-am făcut în fala lui Flondor, ci pentru folosul poporului”⁸².

⁷⁹ Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina*, p. 174.

⁸⁰ Ioan V. Cocuz, *op. cit.*, p. 604.

⁸¹ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 315.

⁸² Ion Cocuz, Dumitru Cucu, *Băncile și creditul funciar românesc în Bucovina (1840–1918)*, Suceava, Grupul Editorial „Mușatinii”– „Bucovina viitoare”, 1999, p. 88.

Evoluția evenimentelor politice din Bucovina avea să îngrijoreze opinia publică din România, fapt reflectat și în presa vremii. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în octombrie 1903 se însenase un atentat la reputația lui Iancu Flondor în publicația „Bukowinaer Journal”, prin articolele *Rumänian und Juden* și *Zur Abwehr*, pe care redactorul publicației amintite le atribuia omului politic român⁸³. Comisia instituită și dezbaterile deputaților din Dieta Bucovinei aveau să evidențieze falsitatea acestor afirmații, scopul lor fiind doar compromiterea lui Flondor. Ca urmare, la 23 iulie 1904, Iancu Flondor, caracterizat în epocă drept „persoană morală compusă din sentimente, gânduri și fapte românești” și-a dat demisia de la conducerea P.P.N.R., iar din noiembrie publicația acestui partid („Deșteptarea poporului”) și-a încetat apariția. Iată comunicatul publicat în urma acestor evenimente: „Corpul națiunii noastre este spart în caste separate. Mari proprietari, învățători, poporul rural – toți se separă politicește unii de alții și se mărginesc a lupta pentru interesele particulare ale stării căreia îi aparțin; acesta este tristul efect al agitației democraților români”. Drept consecință a acestei convingeri, a fost dizolvat comitetul central al P.P.N.R.⁸⁴.

„Celebrul caz” a fost urmărit îndeaproape de ziarul „Deșteptarea”, care a publicat fiecare pas al anchetei, dovedind cât de puternic era Iancu Flondor, dacă se dorea atât de mult îngenunchierea sa. În iunie 1904, Iancu Flondor trimite ziarului „Deșteptarea” o telegramă în care își justifică hotărârea: „Divergențele vederii politice care s-au furișat în rândul Partidului Poporal Național și apatia membrilor partidului în campania electorală actuală față cu pericolul ce ne amenință din partea agenților internaționali, mă silesc să renunț la conducerea partidului și să mă retrag din el”⁸⁵.

În același timp, din cauza refuzului lui Iancu Flondor de a se împăca Partidul Poporal Național cu Partidul Democrat, Aurel Onciul a încheiat o uniune politică cu ucrainenii, germanii, evreii, numită Tovărășia Țărănească. Din cauza participării la comemorarea de la Putna a lui Aurel Onciul și a altor reprezentanți ai rutenilor, deci ai Tovărășiei Țărănești, Iancu Flondor a refuzat să participe și el la aceste serbări, fiind înțeles de președintele serbării, baronul Eudoxiu Hurmuzachi.⁸⁶ Iancu Flondor îi scria lui Doxută Hurmuzachi că refuză să participe la asemenea manifestări, deoarece „de o astfel de distincțiune deosebită și neobicinuită vor fi părtași deputații ruteni Pihuleak, Nekolay Wassilco și trădătorul neamului nostru, Florea Lupu. Persoanele numite sunt – abstrăgând de la deplasarea lor socială – cei mai notorici, mai aprigi și mai destrăbălați dușmani ai neamului nostru, și, prin urmare, propunem excluderea respectivilor de la toate manifestărilor naționale”. De

⁸³ Teofil Sauciuc-Săveanu, *op. cit.*, p. 56.

⁸⁴ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 320–321.

⁸⁵ „Deșteptarea”, anul XII, nr. 44 și 45, 6/19 iunie 1904, p. 2.

⁸⁶ Dumitru Covalciuc, *Iancu Flondor, adversar al onciulismului*, în „Țara Fagilor». Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni”, Cernăuți–Târgu-Mureș, 1998, p. 34–35.

altfel, Doxuța Hurmuzachi, președintele comitetului de organizare a manifestării amintite, ajunge și el în conflict cu Aurel Onciul, cu care a trebuit să se bată în duel⁸⁷.

Anul 1905 aduce o împăcare parțială între oamenii politici români. La 5 martie 1905, în publicația „Voința poporului” a apărut un apel la conciliere între români: „Spre binele poporului român, [...] uniți [...] cu ajutorul unui Florea Lupu, Iancu Flondor și Aurel Onciul, vom respinge toate atacurile care ne periclitează individualitatea noastră”! Ruptura dintre Aurel Onciul și aliații săi din Tovărășia Țărănească s-a produs în luna mai 1905, când ucrainenii au încercat să își întărească pozițiile economico-administrative în Bucovina, prin controlul efectiv asupra Băncii Bucovinei, al cărei președinte era Florea Lupu, înlocuit în exercitarea atribuțiilor de Ștefan Smal Stocki, în calitate de viceguvernator, soluție neagreată de ucrainenii și evrei⁸⁸. Aceste evenimente au determinat apropierea dintre conservatori și democrați, care, la 17 iulie 1905, au reconstituit Partidul Național Român, avându-l ca președinte pe Modest Grigorcea. Acest partid s-a constituit fără participarea „naționaliștilor”. Istoriografia perioadei consemnează refuzul lui Iancu Flondor care, fiind vizitat de Aurel Onciul și de Florea Lupu, la 2 noiembrie 1905, nu a acceptat propunerile acestora de împăcare.

În condițiile în care divergențele dintre românii bucovineni se adânceau, aducând mari daune interesului național, George Tofan, „cel cu simțul realității mai dezvoltat”, după cum remarcă Sextil Pușcariu, se adresează, în septembrie 1908, lui Nicolae Iorga, cu următoarea scrisoare: „Vă scriu scrisoarea aceasta în numele delegaților români ai ambelor partide politice din țară, care s-au întrunit ieri la o conferință de împăcare. Situația este în prezent așa în țară, încât numai un partid sub șefia d-lui Iancu Flondor de la Storojineț poate ține dușmanii și trădătorii proprii în frâu. De aceea, s-a hotărât ca o delegație de 12 inși din ambele partide politice să se prezinte duminică la d-l Flondor și să-l roage să primească șefia partidului. Tot atunci se prezintă și o delegație studențească, compusă din reprezentanții tuturor societăților, ca să îi facă aceeași rugămintă. Se știe că cuvântul D-voastră este cu drag ascultat și citit la Storojineț și, deci, vă rog în numele delegaților de mai sus și în numele cauzei noastre sfinte să binevoiți a-i adresa d-lui Flondor o scrisoare care să apară, dacă e posibil, duminică în «Neamul românesc», în care, arătându-i destrăbălarea din rândurile noastre, să-l rugați să primească”⁸⁹. Nicolae Iorga a luat notă de cererea lui G. Tofan și, în „Neamul românesc”, din 1 octombrie, apare pe prima pagină a ziarului următorul articol: „O telegramă din Storojineț anunță unirea amânduror taberelor românilor din Bucovina, supt conducerea, care s-a mai dovedit odată cinstită, loială și românească, înainte de toate, a d-lui Iancu Flondor. Oricum s-ar numi partidul unit, ne place a vedea în el Partidul Național de odinioară înviat, partidul acela pentru

⁸⁷ Marian Olaru, *op. cit.*, p. 182.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 181.

⁸⁹ I. E. Torouțiu, *op. cit.*, p. 107.

care au luptat și au biruit dl. Flondor însuși și luminoasa energie a lui G. Popovici. Adică partidul cu singura lozincă: Bucovina este a românilor! Așa e bine să fie, așa trebuie să fie. Urările noastre, pe care rugăm a nu le confunda cu urările care nu vor lipsi ale politicianilor din România noastră”⁹⁰.

În același timp, în rândurile unor oameni politici români din Bucovina avea loc o mișcare pentru atașarea noului partid românesc la Partidul Creștin-Social din Viena, condus de Karl Lueger, partid care a manifestat cele mai vii simpatii pentru poporul român de pretutindeni⁹¹. În publicația „Românul” (nr. 1, 16 octombrie 1908) se arăta că această împăcare se datora experienței anilor trecuți, care făcuse posibilă moderarea tuturor exagerărilor reciproce. Actul împăcării era semnat de Aurel Onciul, Florea Lupu, Gh. Tofan, Petru Popescu, Nico Mihalescu, Ștefan Saghin, Dori Popovici, Atanasie Gherman, Vasile Bodnărescu, Gh. Sârbu, Zaharie Percec⁹². Tratatul dintre cele două partide românești din Bucovina – naționalist și democrat, în vederea unirii lor într-un singur partid, pe baza programului creștin-social, s-au încheiat în scurt timp. Partidul lui Lueger, din Viena, era apreciat ca unul cu evidente manifestări antisemite. Protocolul semnat de ambele partide românești urma să fie aprobat de conducerea acestora. S-a considerat necesar ca înainte de a convoca adunarea plenară a partidelor, care să confirme această fuziune, să se meargă la dr. Iancu Flondor, pentru a fi întrebat dacă acceptă să primească conducerea noului partid. S-a hotărât trimiterea unei delegații la Storojineț, care să îi ofere șefia.

Iancu Flondor a preluat conducerea partidului abia în februarie 1909, până atunci ea fiind asigurată de T. Tarnavschi, Dorimedont Popovici, At. Gherman, C. Ștefanelli, Nicu Blându, George Tofan, Constantin Morariu, G. Cuciureanu. Ca organ de presă, apare gazeta „Românul”. Organ național, creștin-social al românilor bucovineni. Aceasta apărea de două ori pe săptămână. Toate celelalte ziare politice ale românilor și-au încetat apariția⁹³.

Din păcate, noul partid al românilor bucovineni nu întreprinde imediat acțiuni hotărâte, nu trece la organizarea națiunii spre scopul propus. Flondor, înainte de a prelua conducerea partidului, a ținut să aibă convorbiri cu toți factorii politici din Bucovina, și, în consecință, a discutat și cu cei trei deputați români în Parlamentul din Viena: Alexandru N. Hurmuzachi, Teofil Simionovici și Constantin Isopescu-Grecul. Aceștia au cerut ca mai întâi să se abandoneze direcția antisemită, căci într-un partid antisemit ei nu sunt dispuși a intra în niciun caz. Alexandru N. Hurmuzachi a declarat, în mod hotărât, că „tradițiile sale familiare nu îi permit să facă politică antisemită” și, câtă vreme noul partid unitar al românilor va avea un colorit antisemit, nu va face parte din el. Iancu Flondor era de părere să nu se treacă

⁹⁰ *Ibidem*, p. 109.

⁹¹ „Viața românească”, anul III, nr. 3, 1908, p. 470–472.

⁹² Marian Olaru, *op. cit.*, p. 183.

⁹³ G. Tofan, *op. cit.*, p. 116.

peste cererea deputaților și, la începutul anului 1909, este abandonată firma antisemită a partidului și se adoptă denumirea mai veche de Partidul Național Român din Bucovina. Conducerea Partidului Creștin-Social din Viena a fost de acord cu aceste modificări⁹⁴.

Ziarul „Românul” își încetează apariția și, la 7 februarie 1909, apare un nou organ al partidului, „Patria”, având ca scop apărarea legii, limbii și moșiei românești. Primul număr al ziarului „Patria” (seria a doua), condus de Iancu Flondor, a apărut cu o banderolă tricoloră, în plină prigoană a acestui simbol al românismului, aceasta dovedind un curaj demn de apreciat din partea românilor⁹⁵.

Reintrat în viața publică, Iancu Flondor a avut din nou parte de nenumărate injurii la adresa lui. A fost acuzat, ca și Aurel Onciul, că „ar fi alcătuit, în mod arbitrar, un comitet național supus dorințelor lor” și că „ar fi început lupta contra partidului românesc celui de mult existent, cu toate că în afară nu există o organizație hotărâtă”. „Patria” publica rapoarte ale adunărilor unde erau prezenți membri ai P.N.R.-ului, inclusiv președintele lor și întotdeauna participanții la adunări își exprimau încrederea în marele patriot Iancu Flondor⁹⁶.

În „Gazeta Poporului”, Iancu Flondor era acuzat de lăcomie, de susținere a evreilor, de acapararea pământurilor țăranilor, pentru ca aceștia să muncească pe moșia lui. Într-o ediție specială a aceluiași ziar, a fost publicat un articol despre un așa-zis conflict al lui Iancu Flondor cu 473 de țărani din Vicovu de Sus pentru ocuparea de către Iancu Flondor a pădurii Laura, aflată în proprietatea țăranilor vicoveni⁹⁷. Acest caz a fost dezbătut în toate ziarele din acea vreme, Iancu Flondor reușind, în cele din urmă, să-l clarifice și să-și dovedească nevinovăția. Era clar că revenirea lui Iancu Flondor pe scena politică bucovineană însemna un mare pericol pentru cei ce serveau autoritățile austriece. Iancu Flondor a fost numit, în coloanele aceleiași gazete, „căpitanul geșeftarilor”, punându-se pe seama lui multe fapte urâte, care erau tot atâtea falsuri. Același ziar îl caracteriza pe marele om politic drept „un om închipuit și doritor de măririi politice, scurt de vedere în ale politicei”⁹⁸. Deși o parte a presei bucovinene din acea vreme avea drept scop discreditarea lui Iancu Flondor, exista și o parte a presei care îi era aliată. Astfel, în „Foaia poporului” Flondor a publicat dezvinovățiri ale acuzațiilor ce i se aduceau.

Campania electorală în vederea alegerilor pentru Parlamentul de la Viena și Dieta Bucovinei din primăvara anului 1911 a tulburat din nou liniștea și unitatea partidului, care se diviză în trei grupări: națională, democrată și conservatoare, fiecare prezentând la alegeri liste proprii. Cu toate eforturile depuse de Iancu Flondor pentru a păstra unitatea partidului, confruntările și contradicțiile dintre cele trei grupări devin tot mai evidente. În aceste condiții, la 7 noiembrie 1910, Iancu

⁹⁴ *Ibidem*, p. 117.

⁹⁵ Liviu Papuc, *Frânturi de cultură bucovineană*, Iași, Editura Safir, 1997, p. 94.

⁹⁶ „Patria”, anul IV, nr. 59, 28 august 1909, p. 4.

⁹⁷ „Gazeta poporului”, nr. 3, 17 august 1909, p. 1.

⁹⁸ *Ibidem*, nr. 5, 29 august 1909, p. 3.

Flondor își dă demisia din conducerea Partidului Național Român din Bucovina. Într-o scrisoare adresată lui Aurel Onciul el arată că „discordia și lupta între frați, care au cauzat neamului nostru din Bucovina, în ultimul deceniu, multe și dureroase scăderi, consumând cu desăvârșire puterile românilor și rezistența lor contra deznaționalizării, încep din nou a se încuibă în rândurile noastre. În fața acestor împrejurări de tot triste, îmi este peste putință a răspunde pentru viitorul neamului românesc din Bucovina și trebuie cu inimă întristată să mă retrag de la conducerea partidului național”⁹⁹. Considerentele acestei retrageri erau date de faptul că el se simțea vătămat de lupta politică fraticidă, ce reizbucnise între „democrați” și „apărăriști”.

Retragerea lui Iancu Flondor la conacul său de la Storojineț, în noiembrie 1910, a însemnat încetarea apariției gazetei „Patria”, al cărui ultim număr a apărut în noiembrie 1910. În locul „Patriei”, rămânea ca organ oficial al Partidului Național Român ziarul „Foaia poporului”¹⁰⁰. Refuzul de a reveni la conducerea P.N.R. se va menține până în preajma evenimentelor legate de declanșarea Primului Război Mondial, Iancu Flondor mulțumindu-se în această perioadă cu postura de sfătuitor al oamenilor politici din Bucovina și sprijinitor al bisericii române de aici, lucrând împreună cu mitropolitul Vladimir de Repta¹⁰¹.

Disponând de o situație materială bună, Iancu Flondor s-a implicat și din punct de vedere material în sprijinirea elementului românesc din Bucovina. A acordat ajutor material presei, școlii și bisericii românești bucovinene, dar a încurajat și sprijinit financiar și pe studenții români din Bucovina, care și-au continuat studiile în țară și străinătate.

Iancu Flondor a jucat un rol deosebit în formarea și afirmarea curentului național-politic românesc din Bucovina, fiind apreciat, atât de simpatizanți, cât și de opozanți, ca lider incontestabil al mișcării naționale, după stingerea din viață a lui George Popovici¹⁰².

Frate cu „eroul Bucovinei”, Iancu Flondor, și cu Tudor, compozitorul, Nicu Flondor s-a remarcat în plan politic activând ca membru în Dieta Bucovinei și

⁹⁹ Marian Olaru, *op. cit.*, p. 190.

¹⁰⁰ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 335.

¹⁰¹ Raul Crăciun, *op. cit.*, p. 798.

¹⁰² Disperat, dezamăgit, plin de datorii și neputând suporta „rușinea de a nu putea plăti o datorie pe care, ne informează Nicolae Iorga, nu o făcuse pentru dânsul, ci pentru viitorul poporului nostru din Bucovina” (în timpul campaniilor electorale), deprimat de gândul că nu va putea ocupa catedra pe care atât de mult o așteptase, George Popovici pleacă în taină din țară și, în noaptea de 11 spre 12 iulie 1905, într-un orașel din Ungaria, la Munkacs, își pune capăt zilelor. Cutremurat, Nicolae Iorga scria: „Dacă a fost vreodată o viață de om mai chinuită și jertfită pentru aleasă gingășie, pentru nemărginită bunătate, pentru mărinimia superioară a sufletului regal care o stăpânea și nu putea să stăpânească și împrejurările unor vremuri nenorocite, a fost viața prietenului nostru George Popovici”. Cf. Mihai Iacobescu, *George Popovici (1863–1905)*, în „Suceava”. Anuarul Muzeului Județean”, anul VI–VII, 1979–1980, p. 563.

în Camera Imperială din Viena. Efectuând studii secundare la Liceul German din Cernăuți și absolvind apoi Facultatea de Drept a Universității din Cernăuți, Nicu Flondor este angajat ca funcționar în serviciul statului. Împreună cu fiii săi, Radu și Alexandru, Nicu Flondor primește titlul nobiliar de baron, fiind singurii din familia Flondor care au primit acest titlu. În plan politic, a activat în Partidul Poporal Național Român, apoi în Partidul Creștin-Social Român. După 1910 va adera la fracțiunea conservatoare a Partidului Național Român din Bucovina, iar în anul 1912 ajunge în conducerea acestui partid, împreună cu deputatul Eusebie Popovici. A fost deputat dietal din partea Colegiului II electoral al mării proprietăți românești (1908–1910) și în Curia I (între 1911 și 1914)¹⁰³. A fost membru în Comitetul Țării (organism parlamentar al Dietei Bucovinei) din anul 1911 și în Comisia de Finanțe a Dietei. Animat de simpatii politice liberale, a fost propulsat în rândurile acestui partid și a ajuns deputat în Parlamentul României Mari. După ocuparea Cernăuților de către cazacii generalului Pavlov (în septembrie 1914), Nicu Flondor este deportat ca ostatic în imperiul țarist¹⁰⁴.

Nicu Flondor a fost numit secretar de stat pentru Afacerile de Finanțe în Consiliul Secretarilor de Stat ai Bucovinei, cu rol de guvern provizoriu, condus de Iancu Flondor, la 12 noiembrie 1918¹⁰⁵. A fost prezent în delegația României la Conferința de Pace de la Paris (1919–1920), ca expert pentru Bucovina, pe probleme economice și financiare, delegația română fiind condusă de prim-ministrul Ion I. C. Brătianu¹⁰⁶.

Nicu Flondor a fost primarul orașului Cernăuți în trei rânduri. În ultimul mandat de primar (1938–1940), a fost instalat de rezidentul regal al Ținutului Suceava (cu reședința în Cernăuți), profesorul Gh. Alexianu. Acest ultim mandat a durat până la 28 iunie 1940. În 25 martie 1944 s-a evacuat din Bucovina în localitatea Râșnov, județul Brașov. A decedat la 22 mai 1948 la Brașov¹⁰⁷.

Familia Flondor a avut o contribuție importantă în procesul de emancipare a românilor din Bucovina. Fie că au vizat domeniul cultural sau cel politic, Flondoreni au creat istorie în Bucovina. Alături de familia Hurmuzachi, membrii acestei ilustre familii au marcat existența părții de nord a Moldovei, contribuind, pe tărâm național și cultural, la modernizarea, unitatea, receptivitatea românilor bucovineni. Despre Flondoreni s-a scris mult în Bucovina, mai ales cu ocazii festive, insistându-se mereu pe rolul celui mai citat dintre ei, Iancu Flondor. Este însă și meritul tuturor Flondorenilor că românii au fost reprezentați în forurile

¹⁰³ Mihai-Ștefan Ceaușu, *op. cit.*, p. 483.

¹⁰⁴ Nicolae Ciachir, *op. cit.*, p. 82.

¹⁰⁵ Ion Calafeteanu, Viorica-Pompilia Moisuc, *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România. 1917–1918. Documente*, Chișinău, Editura Hyperion, 1995, p. 281.

¹⁰⁶ C. Al. Racovitză, M. Pânzaru, *Flondorii*, în „Magazin istoric”, București, nr. 6, 2000, p. 10–14.

¹⁰⁷ Ioana-Andreea Pânzaru, Mihai-Pânzaru-Bucovina, *Originea familiei Flondor*, Rădăuți, Editura „Flondor”, 2007, p. 10.

legislative, ori că au apărat specificul românesc, că au dinamizat viața politică, că au năzuit spre unitate sau au apreciat talentul artistic. Este obligația noastră să le repunem în evidență valoare munca, sacrificiul, creația, mai cu seamă astăzi, într-o Bucovină ce își revendică originalitatea și unicitatea în spațiul național și european al umanității.

O DINASTIE POLITICĂ BUCOVINEANĂ: FAMILIA FLONDOR

ANA-GABRIELA DRAHTA

A bucovinean political dynasty: Flondor family

*(Abstract)**

Diplomats, musicians, politicians, intellectuals, supporting the emancipation of Bucovina, the members of the Flondor family distinguished themselves through their constant prepossession in favor of promoting the Romanian language and culture in Bucovina. Whether they financially promoted the emancipation through culture or they effectively contributed to the diversification of the political activity in Bucovina, the Flondor family can be included among the personalities who knew the manner to identify themselves with the Romanian ideal. Active sights on the political stage, the members of the Flondor family used their honorable development as intellectuals in order to facilitate the evolution of a complex cultural and political life with particular interest for theatre, music, literature or political discourse.

Keywords: modernization, Romanian identity, political struggle, cultural emancipation

* Traducere: Ana-Grabirela Drahta.